

3

*Créixer i conèixer
Normes i límits*

EDUCACIÓ. FAMÍLIA I MUNICIPI

Xarxa de Debat Educatiu amb i per a les Famílies

XARXA de debat
EDUCATIU amb i per
a les FAMÍLIES

Presentació

La Xarxa de Debat Educatiu amb i per a les Famílies, la formem un grup de famílies –mares, pares, avis, àvies– i professionals de diferents àmbits, que ens trobem per compartir i millorar l'educació dels nostres infants i adolescents. Des de 2006, organitzem trobades mensuals, tallers, xerrades i activitats en què compartim experiències, sabers i neguits, estratègies i recursos amb l'objectiu de consensuar i aconseguir criteris més clars per educar.

Assumir els aprenentatges de cada etapa és molt important per afavorir el desenvolupament global (físic, psíquic, emocional i social) de la criatura, a més de propiciar-ne l'autonomia i l'autoestima.

Us presentem el tercer llibret de la col·lecció de publicacions de la XEF. S'hi recull el debat que, al llarg de dos cursos, s'ha portat a terme sobre la temàtica de les normes i els límits. El llibret està dividit en etapes d'edat. Per a cadascuna hi trobareu una descripció breu i global d'alguns dels trets característics de l'etapa, suggeriments d'alguns aprenentatges propis de cada edat i propostes per educar-los i acompanyar-los.

De què parlem

Què ens passa?

Sovint s'enfada i fa rebequeries.

No ens fa mai cas.

Tot se li ha de repetir deu vegades!

Diu que és l'únic de la classe a qui no deixem...

Pensa que a casa dels altres tot és millor.

No sabem què li passa...

Mai no explica res!

Sempre vol anar amb els seus amics i amigues. Es passaria el dia fora!

Té l'habitació feta un desastre i ho deixa tot pel mig!

Es tanca a la seva habitació.

Què entenem per normes i límits?

Les normes i els límits són punts de referència necessaris que responen a criteris clars, estables i adequats segons el procés evolutiu de la persona. Hi ha normes i límits socials i culturals, altres estan enfocats a preservar la seguretat de la canalla i el seu benestar. Cada família té, però, les seves regles i limitacions, basades en la seva escala de valors, que poden ser diferents d'unes famílies a unes altres.

Entendre la norma afavoreix que es reguli l'acció de forma autònoma i es respectin les decisions dels adults. És necessari educar en el respecte, la reflexió, també en l'espera, i evitar prendre decisions de manera precipitada.

És important diferenciar entre allò que la canalla fa d'allò que és. És diferent dir "no facis tonteries" que dir "ets tonto". Les expectatives sobre el comportament del fill o la filla i la seva forma d'actuar varien en funció de les diferents edats i etapes del seu desenvolupament. És important que l'adult compregui aquest procés i en pugui fer bé l'acompanyament.

Per què són necessàries?

Per què són necessàries les normes en totes les etapes (0-16 anys)?

Perquè afavoreixen la CONVIVÈNCIA:

- ▶ Entendre les diferents situacions del dia a dia.
- ▶ Saber esperar.
- ▶ Entendre la importància que tothom col·labori.
- ▶ Aconseguir un ambient relaxat i tranquil.

Perquè afavoreixen la RESPONSABILITAT:

- ▶ Aprendre diferents maneres de fer.
- ▶ Aprendre a planificar i a anticipar què passarà.

Perquè afavoreixen la SEGURETAT:

- ▶ Aprendre de les conseqüències de les pròpies accions.
- ▶ Protegir la pròpia salut i la dels altres.
- ▶ Desenvolupar l'autoestima, l'estima als altres i a l'entorn.
- ▶ Tenir la confiança en els adults i en els altres.

Perquè afavoreixen la COMUNICACIÓ:

- ▶ Comprendre l'altre.
- ▶ Entendre allò que se li demana.

Tres característics

- S'apassiona per descobrir el món que l'envolta. Necessita explorar per aprendre. Inicia la seva independència. L'oposició a les normes l'ajuda a entendre com funciona el món.
- Al voltant dels 24 mesos, les paraules "sí" i "no" tenen un significat molt clar i és important que les entengui.
- Sap expressar el que vol i ho pot fer:
Plorant, rient, cantant, fent una abraçada, mostrant afecte, fent un petó, ballant, saltant, etc., com a mitjà per expressar malestar, protesta, dolor, etc. És important que l'adult l'ajudi a interpretar els motius d'aquest comportament.
Fent rebequeries. Aquestes són unes reaccions que cal que la persona adulta entengui i respecti. Cal que la persona adulta no canviï la resposta de forma aleatòria, ja que l'infant aprendria que les rebequeries són la manera de canviar les respostes de l'adult.
- Inicia la descoberta de valors, com estimar els altres, el bo i el dolent, etc.

Orientacions per acompanyar el procés educatiu

En l'etapa 0-3 anys es comença a aprendre a:

- ▶ Entendre què se li demana.
- ▶ Assumir petites responsabilitats.
- ▶ Com fer allò que se li demana i a descobrir diferents maneres de fer-ho.
- ▶ Adquirir uns hàbits i anticipar-los.
- ▶ Estar en un ambient relaxat i tranquil (àpats, biblioteca...).
- ▶ Saber esperar (temps curt).

Com l'ajudem a aprendre-ho

- ▶ Donant respostes clares o bé deixant que esculli entre dues opcions possibles (“Què prefereixes: pera o poma? però has de menjar fruita, perquè és necessària per a la salut.”)
- ▶ Dedicant temps a l'infant per acompanyar-lo durant el seu aprenentatge.
- ▶ Argumentant la norma amb paraules concretes i frases curtes. Explicant que és un criteri familiar.
- ▶ Explicant les conseqüències de les seves accions. Dient “no” davant maneres de fer que comportin risc.
- ▶ Explicant al nen i a la nena què farem de manera anticipada; així fem que les nostres accions siguin previsibles.
- ▶ Reconeixent quan ho fa bé i quan no i reconeixent l'esforç demostrat per aconseguir les coses.
- ▶ Tenint unes expectatives ajustades a l'edat i a les característiques de la canalla.
- ▶ Mirant l'infant quan se li parla i, si pot ser, a la mateixa altura.
- ▶ Procurant que els adults vagin en la mateixa direcció: arribant a un acord abans de parlar-hi.
- ▶ Creant espais de tranquil·litat per parlar sobre les coses que ens agraden o ens preocupen.

Tres característics

- És l'etapa del JO: Pot posicionar-se de forma diferent a la de les altres persones del seu entorn. Això l'ajuda a créixer i a tenir un criteri propi.
- Descobreix el paper educatiu i de guia de les persones adultes.
- Amplia la seva comprensió: situacions que estan bé o malament, el fet d'estimar, les preferències, el respecte...
- Protesta davant la frustració. Cal respectar l'oposició i protesta, tot i que no vol dir cedir. És important que les persones adultes mantinguin la decisió presa.
- Està desenvolupant el llenguatge a través del qual podrà aprendre, assimilar coneixements, argumentar i posar paraules a allò que li passa.
- Es comença a sentir gran.

Orientacions per acompanyar el procés educatiu

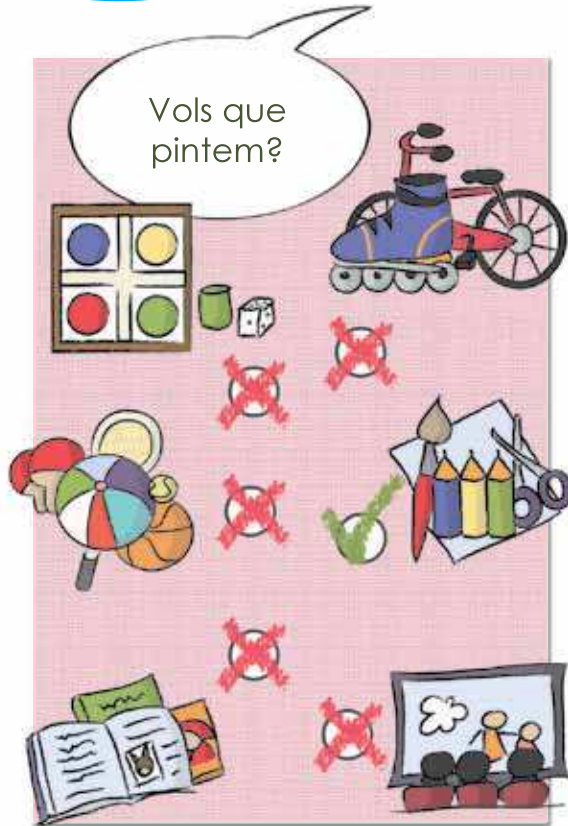
En l'etapa 3-6 anys s'aprèn a:

- ▶ Oposar-se a les demandes que se li fan.
- ▶ Descobrir les conseqüències que tenen les rebequeries.
- ▶ Comprendre millor les situacions que l'envolten.
- ▶ Gaudir del moviment i de l'espai.
- ▶ Descobrir que pot posicionar-se de forma diferent a les altres persones.
- ▶ Començar a posar paraules a què li passa i compartir-ho.

Com l'ajudem a aprendre-ho

- ▶ Deixant clars els criteris familiars del dia a dia.
- ▶ Procurant que els adults vagin en la mateixa direcció: arribant a un acord abans de parlar-hi.
- ▶ Donant una explicació raonable tant per al sí com per al no.
- ▶ Ajustant el llenguatge a l'edat de la canalla: amb paraules concretes i frases curtes.
- ▶ Dediant temps a l'infant per acompanyar-lo durant el seu creixement i aprenentatge.
- ▶ Reconeixent immediatament quan ho fa bé i quan no, remarcant l'esforç que ha fet per aconseguir les coses.
- ▶ Mirant a l'infant quan se li parla i, si pot ser a la mateixa altura.
- ▶ Ensenyant i proposant diferents situacions per evidenciar la necessitat de planificar-se en les petites activitats de cada dia (jugar, banyar-se, recollir).
- ▶ Creant espais de tranquil·litat per parlar sobre les coses que ens agraden o ens preocupen.
- ▶ Tenint en compte que es fa gran i que vol fer coses per si mateix.

Tres característics

- Si l'anterior etapa ha estat coherent, la canalla sol mostrar seguretat i no necessita oposar-se per comprendre allò que se li demana. Això possibilita que sigui una etapa psicològicament tranquil·la.
- Té curiositat per aprendre i per relacionar-se amb els altres.
- Adquireix un gran desenvolupament del llenguatge: pot posar paraules a les emocions, sentiments i desitjos, com a suport de la comunicació d'idees i de sentiments. Això li permet acceptar les emocions i regular-ne les reaccions.
- Cal tenir-lo en compte en les decisions i que participi en el dia a dia de la família.
- Comprèn què se li exigeix i assumeix les petites frustracions que aquest fet comporta.
- Augmenta l'autonomia. Pot fer desplaçaments i gestions sense l'adult. En les relacions, s'obre a entorns més amplis que l'escolar i familiar i amplia les relacions amb els seus iguals.

Orientacions per acompanyar el procés educatiu

En l'etapa 6-9 anys s'aprèn a:

- ▶ Regular el comportament, especialment fora de casa.
- ▶ Planificar i a acceptar les conseqüències de les seves accions.
- ▶ Adonar-se que hi ha diferents maneres de fer.
- ▶ Confiar en altres persones conegudes, a més de les de la família.
- ▶ Assumir els criteris, especialment si són estables i coherents.
- ▶ Crear i valorar els ambients relaxats.
- ▶ Comprendre i acceptar que en alguns casos cal saber esperar.
- ▶ Mostrar interès pel món que no li és tan proper.
- ▶ Negociar les decisions que prenen amb les seves amistats.
- ▶ Buscar estratègies a l'hora de resoldre conflictes entre els iguals.

Com l'ajudem a aprendre-ho

- ▶ Deixant clars els criteris familiars en el dia a dia i argumentant-los.
- ▶ Procurant que els adults vagin en la mateixa direcció; arribant a un acord abans de parlar-hi.
- ▶ Conduint la resposta cap al pacte i explicant raonadament quan n'hi pot haver.
- ▶ Ajustant el llenguatge a l'edat i a les característiques de la canalla, fent servir paraules entenedores.
- ▶ Dedicant temps a l'infant per acompanyar-lo durant el seu creixement i aprenentatge.
- ▶ Creant espais de tranquil·litat per parlar sobre les coses que ens agraden o ens preocupen.
- ▶ Fent-los partícips de les rutines de cada dia.
- ▶ Reconeixent la seva manera d'entendre les coses i les seves reflexions.
- ▶ Mirant a l'infant quan se li parla.
- ▶ Potenciant l'autonomia a l'hora de resoldre el conflicte entre els seus iguals.

Tres característics

- Vol donar una imatge d'autonomia i de maduresa; per això, es distancia del món dels infants.
- S'interessa pel seu grup d'iguals, les relacions socials i les experiències noves. Vol agradar.
- És més autònom i pot sortir-se'n bé en els desplaçaments i en diferents espais.
- Li costa comprendre que encara hi ha aspectes innegociables.
- Pot acceptar les normes, especialment si les troba apropiades, però comença a qüestionar les possibles diferències de criteri de les persones adultes.
- Té dificultat a l'hora d'acceptar que les excepcions són excepcions i que, per tant, no es donen sempre.
- Dóna credibilitat a les opinions dels iguals, però va adquirint un sentit crític que pot verbalitzar i que anirà madurant al llarg de l'etapa.

Orientacions per acompanyar el procés educatiu

En l'etapa 9-12 anys s'aprèn a:

- ▶ Regular el comportament segons on estigui i les normes del lloc.
- ▶ Entendre què se li demana i quina és la seva responsabilitat individual dins el grup.
- ▶ Planificar i col·laborar en les tasques a fer en la seva rutina diària.
- ▶ Desplaçar-se amb autonomia i utilitzar transports.
- ▶ Assumir i portar a terme les responsabilitats escolars, tot i que pot demanar ajuda.
- ▶ Confiar en amics i amigues i començar a seleccionar les relacions.
- ▶ Tenir força criteri en relació amb allò que es pot fer i allò que no, i relacionar-ho amb les conseqüències de les pròpies accions i la de les altres persones.
- ▶ Gestionar i afavorir el seu temps lliure.
- ▶ Gaudir dels ambients, tant relaxats com dinàmics.
- ▶ Esperar el torn de paraula i escoltar quan els altres parlen.
- ▶ El valor de les paraules i els efectes que poden produir en els altres.

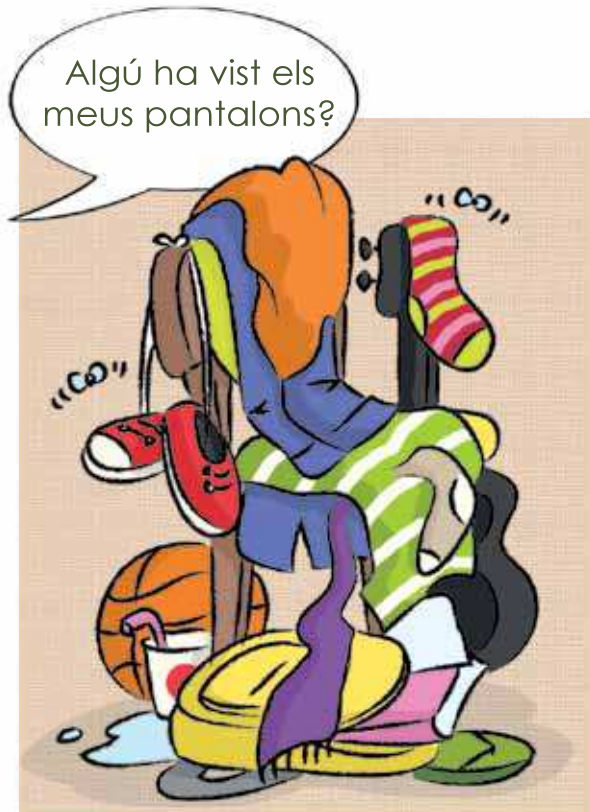
Com l'ajudem a aprendre-ho

- ▶ Deixant clars els criteris i els valors familiars en el dia a dia.
- ▶ Mantenint amb fermesa, convicció i serenitat les decisions preses i les respostes donades.
- ▶ Procurant que les decisions de tots els adults vagin en la mateixa direcció.
- ▶ Conduint la resposta cap al pacte i explicant raonadament quan n'hi pot haver.
- ▶ Reajustant el llenguatge a l'edat del nen o de la nena.
- ▶ Dedicant temps a l'infant per acompanyar-lo en els seus aprenentatges.
- ▶ Fugint de les presses a l'hora de prendre decisions. Podem reprendre la situació o conflicte en un altre moment.
- ▶ Creant espais de tranquil·litat per parlar.
- ▶ Fent entendre que els actes tenen conseqüències, que s'han d'assumir i se n'han de responsabilitzar.
- ▶ Ensenyant a fer un bon ús del seu temps.
- ▶ Afavorint la participació en la presa de decisions familiars (vacances, oci, menú, roba, tasques...).
- ▶ Valorant el criteri expressat per l'infant.

Tres característics

- Inicia uns canvis físics i psicològics que li generen inquietud i desconcert.
- És una època de canvis d'identitat: es veu gran.
- Amplia la seva visió del món, la manera d'interpretar les conductes i aprèn a fer una anàlisi més àmplia i complexa de la realitat. Té un gran sentit de la justícia.
- Les relacions amb les persones adultes poden ser menys conflictives si se'ls té en consideració.
- Observa la pluralitat d'opinions i d'actituds d'altres persones davant les normes.
- Qüestiona i confronta els criteris i les pautes de les persones adultes al propi criteri (tot i que no sigui apropiat).
- Prioritza l'opinió dels seus iguals i amplia el cercle d'amistats.
- Pot tenir una gran autonomia funcional i personal, malgrat que perd interès per les tasques rutinàries. Aquest fet pot portar a pensar que han "desaprès" tot allò que havien assolit (fer-se el llit, preparar-se la bossa d'escola...).

Tres característics

- És l'etapa amb més canvis d'humor, i aquests són constants (labilitat emocional).
- Els canvis corporals es van consolidant, fet que li genera inseguretat per veure com serà. Es compara amb les altres persones del grup o models socials.
- Descobreix les noves relacions que pot tenir i el preocupa si serà acceptat en el grup.
- Sent inseguretat i, per compensar-ho, pot mostrar duresa en les seves relacions i rigidesa en els posicionaments. Pot tenir comportaments poc adequats.
- Explora les emocions dels seus iguals d'ambdós sexes i hi comparteix l'experiència que està vivint.
- Necessita la seguretat de percebre que pot comptar amb les persones adultes.
- Necessita el seu espai, tenir un ordre i gestionar les possibles dificultats que li poden comportar les seves decisions.
- Té curiositat per noves experiències i li interessa experimentar.

Orientacions per acompanyar el procés educatiu

En l'etapa 12 a 16 anys s'aprèn a:

- ▶ Organitzar el temps i mantenir els hàbits adquirits.
- ▶ Assumir plenament les conseqüències de les seves accions.
- ▶ Confiar -malgrat les inseguretats- en les persones adultes.
- ▶ Adquirir arguments per defensar-los com a propis.
- ▶ Gaudir d'un ambient relaxat malgrat les dificultats per aconseguir-ho.
- ▶ Entendre allò que se li demana, tot i que les seves preferències siguin unes altres.
- ▶ Pensar en tota la unitat familiar i no només en els interessos propis.
- ▶ Els pros i contres de la convivència: demanar i cedir, donar i rebre. En definitiva, gestionar els seus drets i deures: ser responsable

Com l'ajudem a aprendre-ho

- ▶ Reafirmant, amb serenitat i confiança, el criteri i les decisions basades en els criteris de la família, tot i que n'hi ha d'altres.
- ▶ Fugint de les presses a l'hora de prendre decisions.
- ▶ Procurant que les persones adultes vagin en la mateixa direcció i que comparteixin els criteris bàsics familiars.
- ▶ Cridant l'atenció quan no es respecten els compromisos adquirits i reflexionant de manera conjunta sobre les conseqüències que té.
- ▶ Sent flexibles, reduint l'exigència i el perfeccionisme en la manera de fer les coses.
- ▶ Traspasant progressivament responsabilitats.
- ▶ Reconeixent i valorant allò que fa bé, la seva iniciativa i

compromís i expressant crítiques constructives.

- ▶ Ajustant el llenguatge a l'edat de l'adolescent.
- ▶ Dedicant temps a l'adolescent i acompanyant-lo en el seu desenvolupament.
- ▶ Propiciant moments i espais de tranquil·litat per parlar.
- ▶ Respectant els seus temps i el seu ordre malgrat que sigui diferent al de les persones adultes.
- ▶ Potenciant activitats en família (veure una pel·lícula, anar al teatre...).
- ▶ Escoltant i tenint en compte les propostes que fa l'adolescent (festa aniversari, vacances, oci, menú...).
- ▶ Mantenint els moments d'afecte i comunicació entre pares i fills, malgrat que es vegin grans.
- ▶ Mostrant les pròpies emocions i sentiments.

Per saber-ne més

- **ALIKI, Maneres.** Barcelona: Joventut, 1994.
- **BACH, Eva. Adolescentes, qué maravilla.** Barcelona: Plataforma, 2008.
- **BACH, Eva. Des-educa't. Una proposta per viure i conviure millor.** Barcelona: La Butxaca, 2011.
- **COMELLAS, Maria Jesús. Educar no és tan difícil.** Barcelona: Eumo, 2014.
- **FABER, Adele. Com hem de parlar perquè els fills ens escoltin i com hem d'escoltar perquè els fills parlin.** Barcelona: Medici, 2013.
- **GUTMAN, Silvio i al. Ens barallem o negociem: guia per a pares i mares d'adolescents.** Barcelona: Andana, 2012.
- **JUUL, Jesper. Su hijo, una persona competente.** Barcelona: Herder, 2004.

- **MARTÍNEZ, Miquel. Com abordar els petits i els grans conflictes quotidians.** Barcelona: Graó, 2007.
- **PÉREZ SIMO, Roser. El desarrollo emocional de tu hijo.** Barcelona: Paidós, 2001.
- **PHILLIPS, Asha. Saber dir no.** Barcelona: La Butxaca, 2009.
- **THIÓ DE POL, Carme. M'agrada la família que m'ha tocat.** Barcelona: Ed. Eumo, 2013.
- **THIÓ DE POL, Carme. Entres pares i fills.** Barcelona: Barcanova, 2004.
- **SILVER, Nan. Normas educativas para padres responsables.** Barcelona: Ed. Oniro, 2001.
- **STUART, Carole. Què es diu...? moltes gràcies.** Barcelona: Beascoa, 2004.
- **SUNDERLAD, Margot. La ciencia de ser padres.** Barcelona: Grijalbo, 2007.
- **THOMAS, Pat. Quines maneres!: parlem de bona educació.** Barcelona: Joventut, 2008.

Àlbums il·lustrats

- **KRANENDONK, Anke. ¡Espera un momento!** México: Fondo de Cultura Económica, 1998.
- **MCBRATNEY, Sam. Endequina com t'estimo.** Madrid: Kókinos, 2013.
- **MCKEE, David. Ahora no, Bernardo = Not Now, Bernard.** Madrid: Anaya English, 2005.
- **MUNSCH, Robert N. Sempre t'estimaré.** Algemesí: Andana, 2013.
- **NORAC, Carl. Les paraules dolces.** Barcelona: Corimbo, 2002.

Crèdits

Edició:

AJUNTAMENT DE PARETS DEL VALLÈS. 2015

Coordinació:

SERVEI D'EDUCACIÓ: Marta Amela Obiols, Montse Serrano Blanquer, Maria José Pérez Triviño, Núria Torres Gispert

Redacció i elaboració:

En aquest llibret hi han participat diferents membres de la comunitat educativa local: els instituts Torre de Malla i Secció d'Institut Parets del Vallès II; les escoles Pau Vila, Pompeu Fabra i Vila Parietes; les escoles bressol La Cuna i El Cirerer; el CAP Parets, la Biblioteca Can Butjosa, el Centre de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç, el Servei d'Atenció Psicològica Infantil i Juvenil, l'Associació de Mares i Pares de les escoles Acesco i Pompeu Fabra; i diferents famílies a títol individual.

Assessorament:

Maria Jesús Comellas Carbó. Impulsora de la XEF a Parets i professora emèrita de la Universitat Autònoma de Barcelona

Disseny i maquetació:

SERVEI DE COMUNICACIÓ INSTITUCIONAL
Heribert Gallardo Poncelas

Il·lustracions:

Núria Coll

Impressió:

Gràfiques Mogent

Correcció lingüística:

Roser Tintó Gimbernat

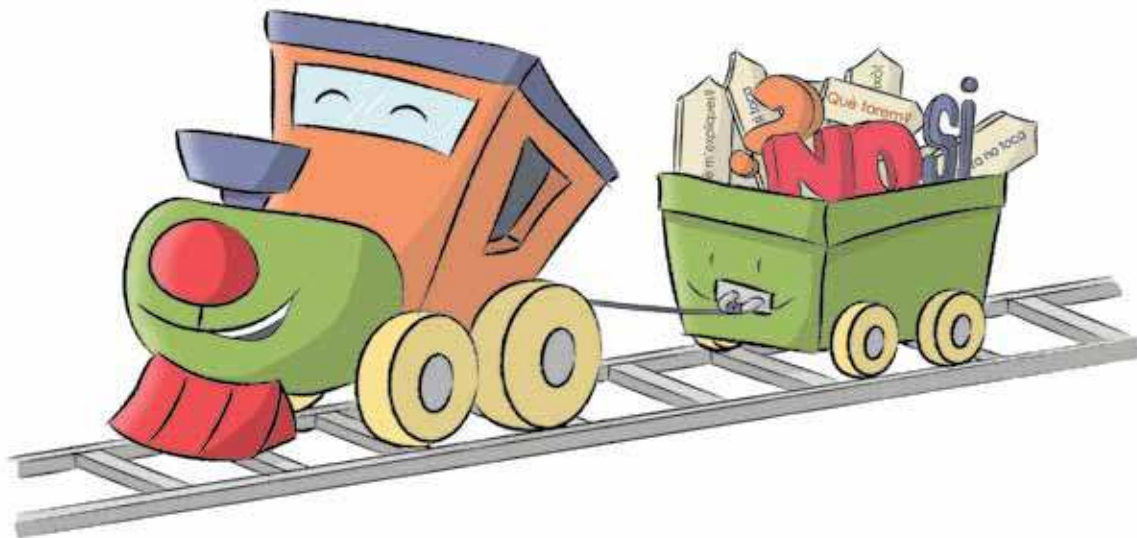
Dipòsit legal:

B. 1928-2015

Agraïments

Agraïm la col·laboració de totes les persones participants en aquest procés de construcció de coneixement, la seva contribució en les trobades explicant i reflexionant sobre experiències viscudes així com en les situacions que les han generat i han permès aprendre'n. Volem destacar el paper clau i dedicació del grup de persones de la Xarxa que s'han implicat en la redacció d'aquesta publicació.

Gràcies, doncs, a totes aquelles persones que han contribuït a enriquir la Xarxa de debat educatiu amb i per a les Famílies i a millorar l'educació dels nostres infants i adolescents.

TÍTOLS DE LA COL·LECCIÓ

1. Mengem de colors, mengem sa!
2. Temps per gaudir, temps per descobrir!
3. Créixer i conviure. Normes i límits